

обмеження часу виконання задання; раптові перешкоди, що супроводжують процес діяльності (зміна умов завдання, заборони на використання певних засобів тощо); зовнішній фон умов діяльності (звукові, механічні супроводи негативного характеру тощо).

Більш докладно все це описано в публікаціях, присвячених системі КАРУС.

Список використаних джерел:

1. Моляко В. Домінанта. Поезії. Київ : Кам'янець-Подільський. ПП Мошинський В. С., 2009. 388 с.
2. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко. Київ : Освіта України. 2008. 702 с.
3. Творча діяльність в ускладнених умовах / В. О. Моляко, Т. М. Третяк та ін.; за ред. В. О. Моляко. Київ, 2007. 308 с.

**Москвічова
Юлія Олександрівна**

кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0002-1303-8951

МІНІАТЮРИ ФЕДОРА ЯКИМЕНКА В ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ФОРТЕПІАНО

Інструментально-виконавській підготовці майбутнього викладача мистецьких шкіл відводиться важливе місце в структурі фахових дисциплін мистецьких факультетів закладів вищої освіти. Для оптимізації навчального процесу та вдосконалення інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців, доцільно залучати музичні твори, що відносяться до жанру мініатюри. Фортепіанні мініатюри українських композиторів спроможні дати потужний імпульс розвитку музично-естетичних ідей, розуміння стилевих особливостей, сприяти розвитку пізнавальної активності й інтелекту, вдосконалювати різні види фортепіанної техніки. Масштаби мініатюри є доступними для сприйняття, що дає можливість студентам досить швидко відтворювати твір цілісно і привчає до усвідомлення стилістичних особливостей музичного твору, осмислення образної концепції, активізує інтерпретаторське мислення виконавця. Специфіка жанру музичної мініатюри проявляється в поєднанні двох аспектів: по-перше, це зв'язок з європейською професійною культурою, у надрах

якої жанр мініатюри зароджувався та розвивався, по-друге — зв'язок з особливостями національного стилю.

Серед імен, що повернулись в Україну із забуття особливе місце належить визначному композитору, піаністу, диригенту й педагогу, музикознавцю — Федору Степановичу Якименку. Протягом десятиліть цей митець був вилучений із українського мистецького простору, його ім'я замовчувалось, твори не виконувались. Покинувши більшовицьку росію в 1923 році, Ф. Якименко здобув ім'я за кордоном і став відомим там більше, ніж протягом десятиріч в Україні [5, 48]. Творчість Ф. Якименка є оригінальним переплетінням кількох мистецьких напрямів, що існували в європейській музиці на межі століть — неоромантизму, символізму, імпресіонізму. Митець надихався ідеями європейської культури, створивши свій особливий внутрішній світ, який відтворив у музиці [5, 51]. Будучи талановитим педагогом-піаністом, Ф. Якименко створив численний фортепіанний репертуар, який став виразною сторінкою в історії української музичної педагогіки. Композиторська спадщина Ф. Якименка друкувалась у відомих європейських видавництвах, значна частина її знаходиться в бібліотеках Харкова, Львова, у Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського та за кордоном.

Творча спадщина композитора різножанрова і налічує понад 700 творів, серед яких три опери, балет, твори для симфонічного та духового оркестрів, більше тридцяти камерно-інструментальних творів, численні вокальні композиції. Але провідне місце в його творчості посідає фортепіанна музика — понад 60 опусів, серед яких і масштабні форми, і численні фортепіанні мініатюри: етюди, вальси, менуети, ескізи, рондо тощо [5, 48]. Помітне місце займають жанри етюд та прелюдії, які знайшли своє втілення у створенні декількох циклів. Ф. Якименко часто звертався до програмної мініатюри окремої і об'єднаної в цикли (понад 20 програмних циклів і збірок, зокрема «Розповідь мрійливої душі» (12 поетичних мініатюр), ор. 39; «Зоряні мрії», ор. 42; «Сторінки примхливої поезії» (9 ескізів), ор. 43 тощо). Мініатюри можливо структурувати за напрямками: картинно-пейзажні, картинно-настроєві, прагнення до синтезу мистецтв, близькість до містичних тем, дитяча тематика [3, 192]. Композитор експериментує зі стилями й напрямками, виробляючи свою власну манеру. Часто мініатюри Ф. Якименка майстерно втілюють миттєві художні враження композитора чим є близькими до художнього світу імпресіонізму. Пейзажність і картинність, створення індивідуальної звукової палітри, особливі ладо-гармонічні барви й темброві колорити, дотримання специфічних технічних і фактурних прийомів, за допомогою яких підкреслювалась

просторовість — всі ці засоби сприяли «візуалізації» музичного твору. Це відображено в живописній тематиці творів композитора («На березі озера», «Навесні в Альпах», «Місячне сяйво на руїнах», «Сутінки», «Танцюючі хмаринки»), у тяжінні до барвисто-колеристичної гармонії. Ідилічний та фантастичний світи є ідеалом краси та гармонії для митця («Три ідилічні танці» ор. 57, «Три п'єси для фортепіано» ор. 60, «Ідилічні картини» ор. 62, симфонічна поема-ноктюрн «Ангел») [6, 121]. З дитячою тематикою пов'язані цикли «Ігри» ор. 34 («Гра в піжмурки», «Гра в схованки»), «П'ять прелюдій» ор. 23 («Фантастична казка», «Колискова», «Сон дитини», «Сон матері», «Пробудження»).

З 1924 року у Ф. Якименка з'являються твори, що виражають ностальгію за втраченою і далекою батьківщиною. Серед них «Три п'єси на українські теми» (використано пісні із збірника «Народні мелодії з голосу Лесі Українки», упорядкованого К. Квіткою, Київ, 1917–1918), цикл «Шість українських п'єс», «Картини України» («Tableaux Ukrainians»), «Українська сюїта», «Українські малюнки», «Ідилічні картинки», написані композитором під час перебування в Празі (1924–1926). І хоч стильова орієнтація митця залишається сталою, відбуваються зміни в іншому — зверненні до української тематики, що відтепер стало важливою ознакою його творчості. Найбільш «українізованими» є «Картини України» завдяки цитуванню народних мелодій [2, 30]. До циклу входить 5 п'єс, яким композитор дає програмні назви: №1 «Свята», №2 «Мак-степ», №3 «Бандурист», №4 «Гуцулка» та №5 «Шумка». Кожен твір відображає спогад композитора про рідну землю, про красу природи. Захоплення українською народною піснею відобразилось у тому, що Ф. Якименко взяв її за основу трьох із п'яти творів циклу, трансформувавши ці мелодії [1, 160]. Детальний аналіз циклу «Картини України» здійснено дослідницею Д. Гордійчук у статті «Риси фольклоризму у фортепіанних творах Федора Якименка на українську тематику (цикли «Картини України» та «Три п'єси на українські теми») [1].

Відкриває цикл п'єса «Свята», що має життєствердний, радісний настрій. У примітці до назви композитор вказує і програмний зміст — «вечірка в горах». Основна тема п'єси — пісенного складу, рухлива з ознаками танцювальності, набуває варіаційного розвитку, який розгортається в тричастинній побудові.

У другому номері «Мак-степ», на думку Олега Підківки [7], митець використовує інтонації української народної пісні «Журавель», але не цитує її.

Під назвою твору Ф. Якименко подає ремарку «хоровод у маковому полі», що вказує на характер — танцювальний, життєрадісний, грайливий.

У творі №3 «Бандурист» вжито інтонації весільної обрядової пісні «Було літо, було літо, а стала зима». Але композитор не вдається до прямого цитування, видозмінює мелодію: спрощує її звучання, уникає розспівів, змінює ритмічно. П'єса має ліричний, тужливий характер, що співзвучно зі змістом пісні, у якій йдеться про розплітання коси молодої, прощання з рідною домівкою. Від автентичної мелодії Ф. Якименко зберігає ладові нахили (двічі гармонічний мінор, дорійський лад з його просвітленим звучанням шостого високого щабля, а також вводить мелодичний мінор) [1, 161].

Четверта п'єса «Гуцулка» має програмну примітку «імпровізація в горах». Характерною ознакою твору є мінливість настрою, який підкреслює паралельно-перемінний лад, що відтворює особливості гармонізації народних пісень.

В п'єсі №5 «Шумка» основою стала українська жартівлива пісня «І шумить, і гуде». Це єдиний твір циклу, у якому композитор повністю цитує автентичну мелодію. Подібно до другого номеру, композиція має жартівливий, піднесений настрій. Характерною ознакою розвитку є варіативне проведення основної теми в різних тональностях [1, 162].

Як підсумовує Д. Гордійчук, у всіх п'єсах циклу проявились особливості індивідуального творчого почерку Ф. Якименка, серед яких прагнення до чіткої структурованості музичного матеріалу (перевага простих двота тричастинних форм), неоромантичні вияви в гармонічній мові, вишуканість мелодики. Ознаки фольклоризму виявились у цитуванні народних мелодій, ладових особливостях (перемінність, лади народної музики), вживанні органних пунктів та імітуванні гри на народних інструментах [1, 163].

Отже, фортепіанна творчість Ф. Якименка широко представлена програмною музикою, у якій домінують картини природи, ідилічний і фантастичний світи, описи міст і країн тощо. Композиторська спадщина митця заслуговує уваги до залучення його творів, і особливо мініатюрного жанру, у навчальний репертуар сучасних музичних закладів для музично-естетичного виховання молоді, вдосконалення різних видів фортепіанної техніки, усвідомлення стилістичних особливостей й осмислення образної концепції творів, розвитку інтерпретаторського мислення виконавця.

Список використаних джерел:

1. Гордійчук Д. Риси фольклоризму у фортепіанних творах Федора Якименка на українську тематику (цикли «Картини України» та «Три п'єси на українські теми»). *Українська музика*. 2018. Число 2. С. 159–165.

2. Карась Г. Постать Федора Якименка на тлі української міжвоєнної еміграції у Празі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 41. Т. 2. С. 24–33. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-2-4>.
3. Ковальська-Фрайт О. Символістські тенденції у програмних фортепіанних творах Ф. Якименка. *Музична україністика: сучасний вимір*. 2009. Вип. 3. С. 188–199.
4. Козачук О. С. Ф. С. Якименко. Штрихи до портрету митця. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. 2015. Вип. 18. С. 272–276.
5. Москвічова Ю. О. Постать Федора Якименка в українській музичній культурі першої половини XX століття. *Fine Art and Culture Studies*. 2024. № 2. С. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-6>.
6. Новосядла І. Федір Якименко: портрет митця у дзеркалі епохи. *Музична україністика: європейський контекст* : колект. монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2015. С. 112–123.
7. Підківка О. Якименко Ф. С. (1876–1945 рр.). Після довгих років забуття (Про життя і творчість українських композиторів). Дрогобич, 2008. С. 168–192.

**Науменко
Ілона Володимирівна**

концертмейстерка кафедри
музикознавства, інструментальної
підготовки та хореографії,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0009-0004-6999-1030

**Стребкова
Діана Володимирівна**

концертмейстерка кафедри
вокально-хорової підготовки
теорії і методики музичної освіти
імені Віталія Газінського,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID: 0000-0003-4602-4617

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Потенційні можливості мистецтва мають широкі кордони. «Мистецтво відображає життя в його цілісності та загальнолюдській значущості, підвищує здатність бачити і чути прекрасне, розвиває асоціативне мислення, допомагає глибше зрозуміти себе і інших людей. Воно є формою культури, невід'ємною частиною життя людини та суспільства» [2, 117].